

De gierzwaluw, tussen hemel en (versteende) aarde

Martine Wauters, 30/05/22

DOELSTELLINGEN VAN DE PRESENTATIE

- Je laten kennismaken met:
 - een onvoldoende gekende maar fascinerende wereld
 - de uitdagingen die eraan verbonden zijn
 - eenvoudige oplossingen die jij kan toepassen
- Je overtuigen om tot actie over te gaan!

INHOUD

De gierzwaluw

Korte voorstelling

Waarom gierzwaluwen (en andere soorten) helpen?

Hoe gierzwaluwen helpen?

Mogelijke oplossingen: praktijkvoorbeelden

Enkele preciseringen en nuttige links

Conclusies

De gierzwaluw

Een fascinerende maar weinig bekende soort

Wat je waarschijnlijk al (onbewust?) weet:

In detail:

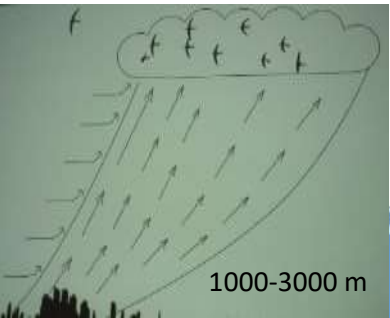

Volwassen gierzwaluw

Gierzwaluwjongen

Een fascinerende vogel: doet bijna alles in de vlucht

El vencejo común duerme sobre su ala

1000-3000 m

Een fascinerende vogel: echte kampioen van de lucht

Amazingly sophisticated

© E. Mayer

Vlucht tijdens jacht: 45-60 km/u
Snelheid bij binnenkomst in nest: 60-70 km/u
Actieve vlucht: 110 km/u
Duikvlucht: 220 km/u

Van augustus-september tot maart-april:

Van midden april tot midden juli
(zelfs augustus-september):

© Bernard Genton

Jonge gierzwaluwen in het nest.

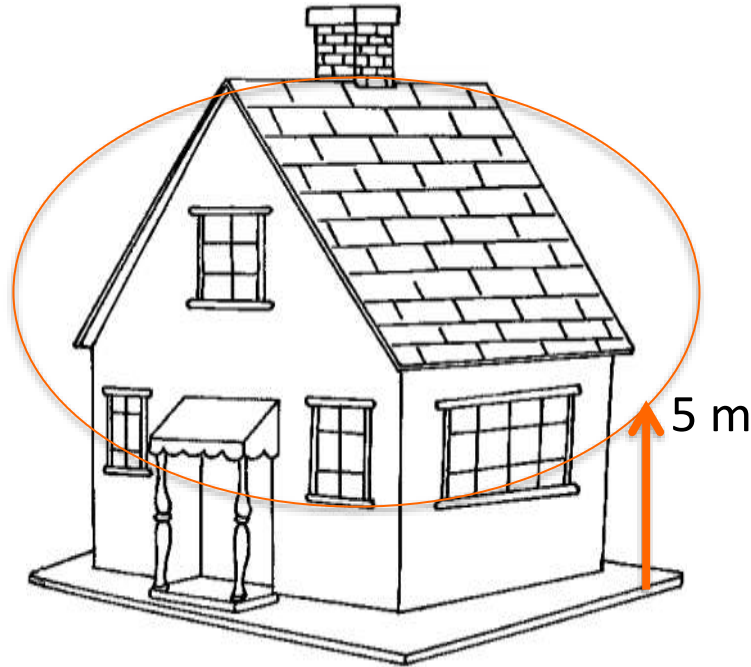
Favoriete plaatsen: gaten en spleten in gebouwen

© E. Etienne

© B. Huc

© B. De Boeck/JC Hardy

© M. Wauters

© M. Wauters

...soms zelfs in monumenten en kunstwerken!

Wegens zijn gedrag is de gierzwaluw een fascinerende
maar weinig bekende soort...
(video's: een onopvallend komen en gaan)

Komen: <https://www.youtube.com/watch?v=Oc0VImzwsEk>

Gaan: <https://www.youtube.com/watch?v=w2wF5BAoaOM>

Ontdek hier:

<http://martinew.canalblog.com/archives/2014/06/17/30090363.html>

andere video's die de verschillende gedragingen van gierzwaluwen
illustreeren.

© M. Smyth

WAAROM gierzwaluwen helpen?

BioDIVERSITEIT mag niet worden opgesloten in reservaten!

Gebouwen waar vogels welkom zijn, vormen een bron van welzijn en gezelligheid voor iedereen... vanaf het begin van de werken!

*Gierzwaluwen als bron van welzijn: het geluid van in onze wijken
rondvliegende zwermen gierzwaluwen luidt de zomer in.*

© M. Wauters

Gierzwaluwen gaan overal in Europa achteruit.
De huidige bouw-, renovatie- en isolatiepraktijken - die tot het verdwijnen van hun
nestplaatsen leiden - kunnen voor hen fataal zijn.

De wetgeving beschermt gierzwaluwen en hun nesten.

BHG: Ordonnantie betreffende het natuurbehoud

http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=fr&la=F&cn=2012030115&table_name=loi

Dezelfde regels in de andere gewesten, dezelfde op Europees niveau.

Controle en afwijkingen: Leefmilieu Brussel (SPW-DNF)

Door gierzwaluwen te helpen, help je ook andere soorten.

Huismus

Zwarte roodstaart

Deze 3 soorten nestelen vaak in boomholtes, maar ook in holtes in gebouwen:

Spreeuw

© M. Wauters

© P. Vonèche

Pimpelmees

© Elisabeth Godding

Halsbandparkiet

© Elisabeth Godding

Verscheidene soorten
kunnen vreedzaam
samenwonen in eenzelfde
gebouw... als er voldoende
holtes beschikbaar blijven.

© M. Wauters

Links: gierzwaluwjong; rechts: mussenjong.

Huisvestingscrisis = risico
op gevechten, soms met
dodelijke afloop.

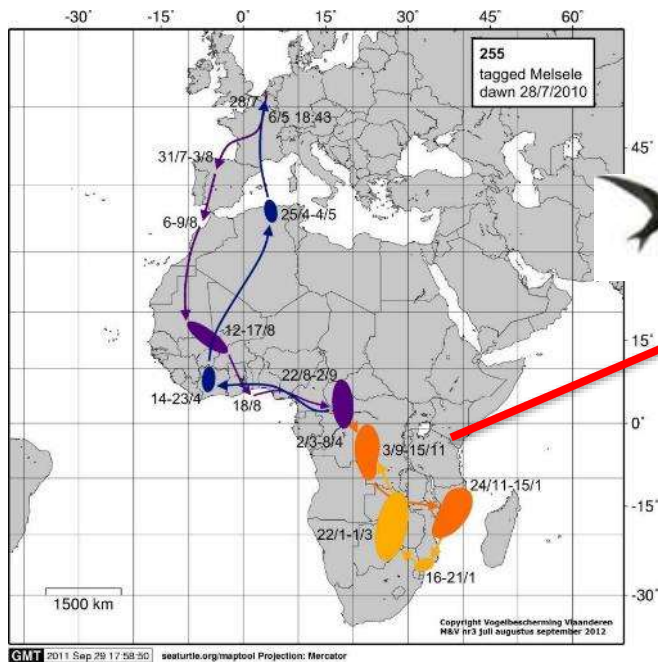

© B. Genton

Een concreet geval in Jette

© M. Wauters

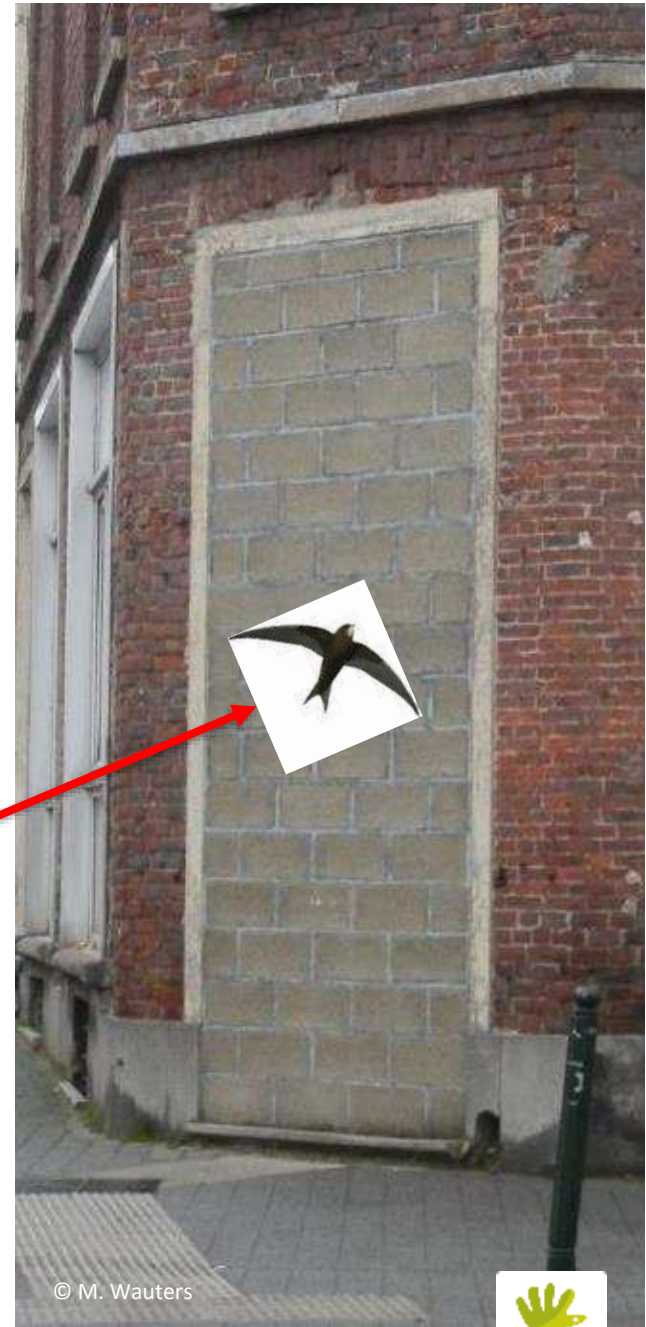

GMT 2011 Sep.29 17:58:50 seaturtle.org/maptool Projection: Mercator

10.000 km

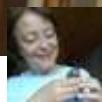
© Dreamstime

© M. Wauters

<https://www.youtube.com/watch?v=CffyuGkfELw>

Swift Lady

© M. Wauters

“Oorlog” tussen soorten

© P. De Backer

Groter risico op rovers

<https://www.youtube.com/watch?v=CffyuGkfELw&list=PLEQ2wP5N5UH00Dk8p966h7E7b2-DxuYEJ&index=16>

<https://www.youtube.com/watch?v=LP7HpRXthR4&list=PLEQ2wP5N5UH00Dk8p966h7E7b2-DxuYEJ&index=15>

https://www.youtube.com/watch?v=2e6_nWs774c&list=PLEQ2wP5N5UH00Dk8p966h7E7b2-DxuYEJ&index=18

<https://www.youtube.com/watch?v=INloUFMrVCA&list=PLEQ2wP5N5UH00Dk8p966h7E7b2-DxuYEJ&index=17>

HOE gierzwaluwen helpen?

Mogelijke oplossingen: praktijkvoorbeelden

Er zijn tal van eenvoudige, goedkope en gevarieerde oplossingen, afhankelijk van de situatie.

Sleutelfactor: een win-win-samenwerking tussen actoren uit verscheidene sectoren (eendracht maakt macht!)

Internationale samenwerking tussen specialisten uit tal van landen (van wie sommigen al decennia actief zijn).

Action for Swifts

Preventie: bescherming van een kolonie (opvolging, waakzaamheid... en actie!)

- Beschermd gebouw
- Aangepaste planning van de werken
- Behoud van holtes
- Samenwerkingsverband vereniging + regionale besturen + aannemers

<http://martinew.canalblog.com/archives/2020/05/15/38295124.html>

Passiefbouw, isolatie en renovatie =
verdwijning van holtes die door gierzwaluwen (en mussen) worden gebruikt

Voorkomen is beter dan genezen:
eerste stap: goed geïnformeerd zijn

Oplossingen voor elk deel van een gebouw

Aves 55-3 ■ 2018 ■ 101-123

MESURES PRATIQUES POUR LA PRÉSERVATION DU MARTINET NOIR *APUS APUS* EN WALLONIE ET À BRUXELLES

Martine Wauters

Valentine Plissy

Résumé – Les fissures et cavités des bâtiments constituent des sites de reproduction pour toute une série d'espèces d'oiseaux, dont les Martinets, ainsi que pour quelques espèces de chauves-souris. Or, ces habitats restent souvent méconnus, et ils sont menacés par les modes de construction et de rénovation actuels. Depuis 2010, le groupe de travail « Martinets » milite pour les faire connaître, les protéger, voire étoffer les colonies. Le présent article présente différents types d'aménagements réalisés à Bruxelles et en Wallonie. À priori axés sur le Martinet noir, ils profitent aussi à d'autres espèces urbaines cavernicoles.

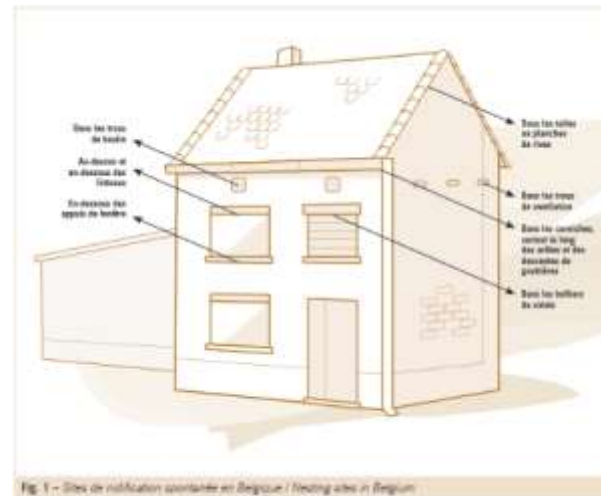

Fig. 1 – Sites de nidification spontanée en Belgique / Nesting sites in Belgium

<https://www.natagora.be/download/41429>

Randpannen en -planken

Huis van het Nederlands - Brussel (2017)

- Isolatie
- Onderhandelde compenserende maatregelen
- Geïntegreerde neststenen (5)
- Beschermdde gevels
- Constructieve samenwerking tussen: een buurtbewoner, de regionale overheden (BE), Natagora, de gebouwbeheerder en een aannemer.

<http://martinew.canalblog.com/archives/2017/09/11/35667361.html>

Kroonlijsten

15/06

Interventie in volle nestperiode: nooit optimaal.
Voorkomen is beter dan genezen!

- Renovatie van kroonlijst
- Aangepaste planning van de werken
- 2 bijkomende gaten

Operatie succesvol... na enkele mislukkingen (opening verplaatst).

Oranje stip = plaats van de oude opening.

Waterloo (2020)

<http://martinew.canalblog.com/archives/2021/05/09/38962781.html>

Gevalspecifieke inrichtingen (Jette, St.-Pieters-Woluwe, Elsene, Wallonië)

Nieuwe kroonlijst voor gierwaluwliefhebbers.

*Gaten in oude kroonlijsten
bij de renovatie van daken.*

© M. Wauters

<http://martinew.canalblog.com> >> Corniches

Beschermd gebouw (bijzonder discrete inrichting).

Steigergaten

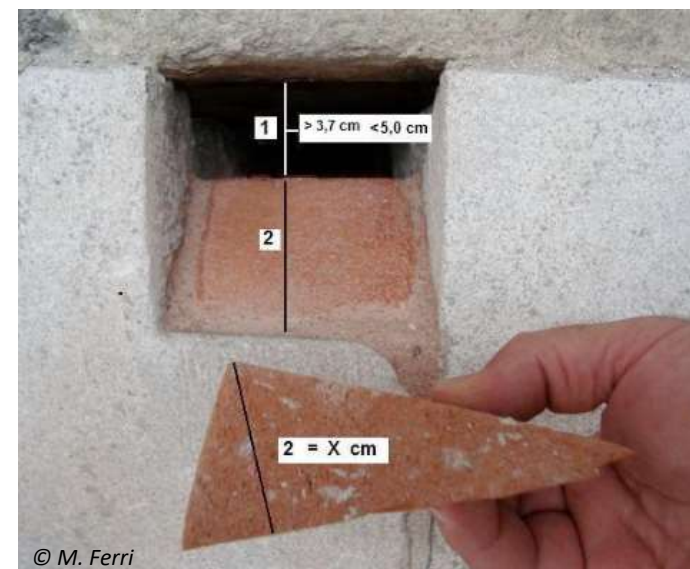
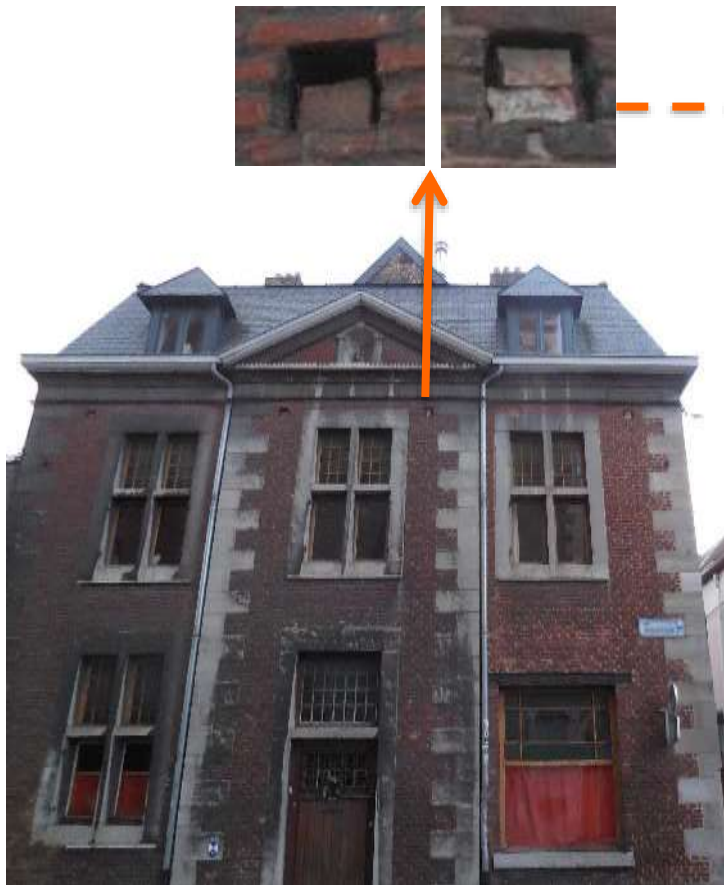
© M. Wauters

© M. Wauters

Vaak worden deze (en zelfs grotere) gaten gedicht, niet alleen wegens isolatiedoeleinden, maar ook om te voorkomen dat duiven erin nestelen. Er zijn verschillende manieren om de overlast van deze vogels te vermijden en toch kleinere soorten de kans te geven te nestelen.

Luik, beschermd gebouw

<http://martinew.canalblog.com/archives/2016/10/06/34407535.html>

Ecaussines

Dringendheid:
opportuniteit
benut in volle
werken.

Ecaussines, 2021

Ventilatiegaten

© M. Wauters

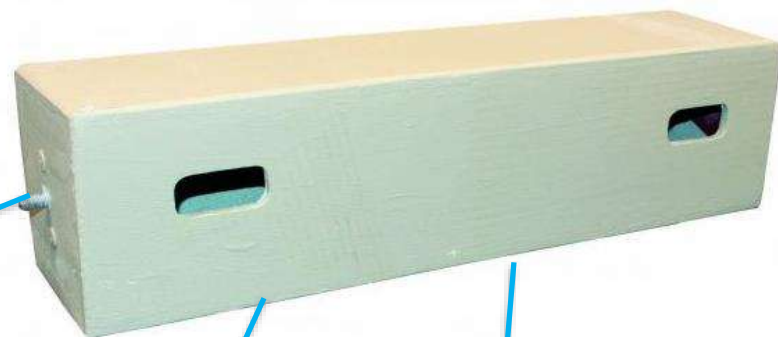

Lateien

Incourt (2019-??)

- Zware renovatie
- Compenserende maatregelen onderhandeld met de gemeente (eigenaar) op initiatief van een bewoner en een plaatselijke vereniging, met de steun van de gierzwaluwenwerkgroep (GTM)
- Planning van de werken
- Verplaatsen van een deel van de steiger
- In het kader van de werken gecreëerde nieuwe holtes

Binnenaanzicht

Onderaanzicht:

Onder vensterbanken

Neststenen

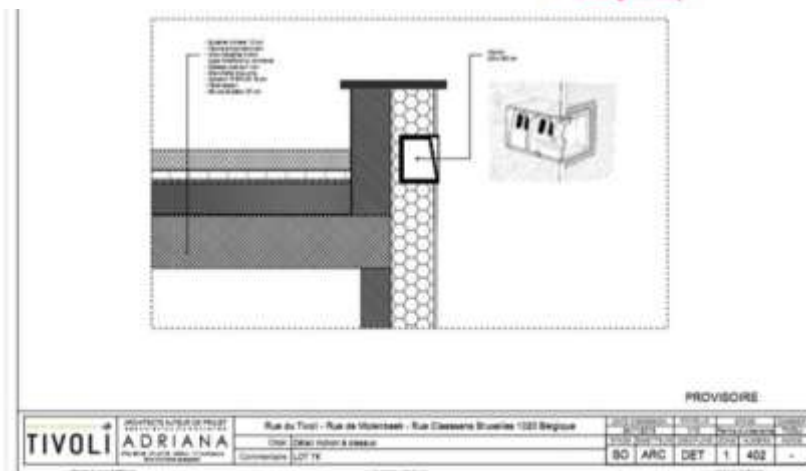
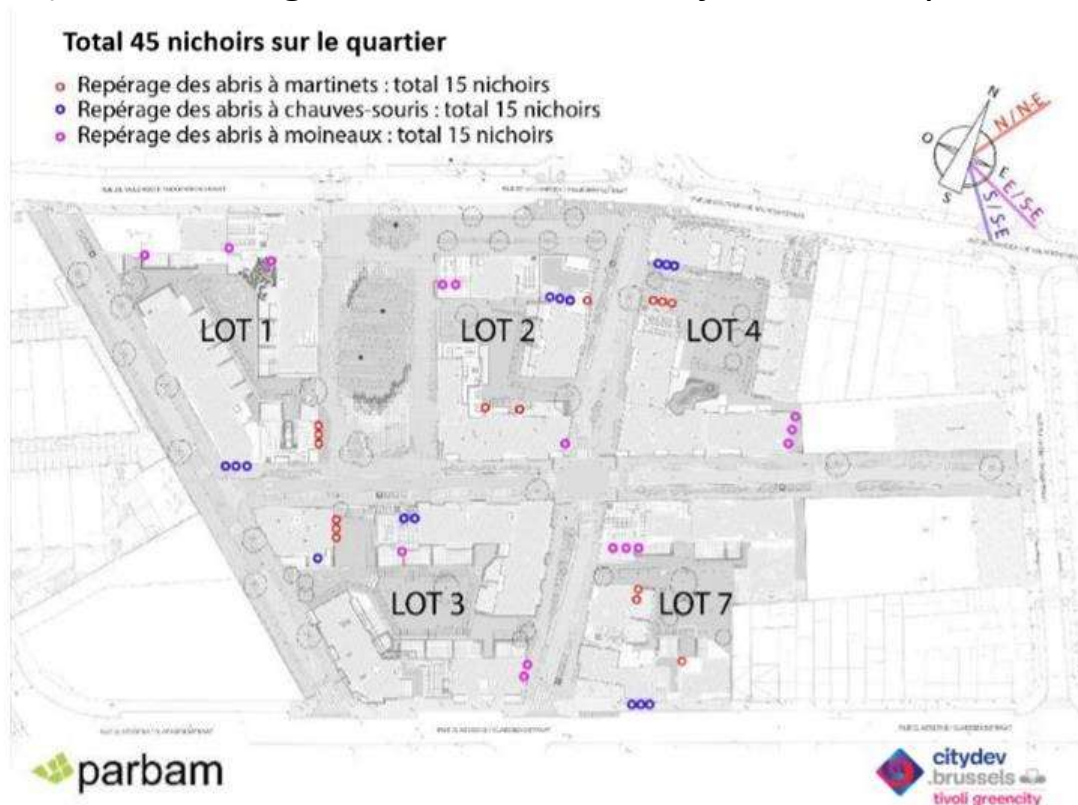

Wezet 2018:

- Zware renovatie
- Opgelegde compenserende maatregelen
- Geïntegreerde neststenen (30)
- Communicatie
- Constructieve samenwerking tussen: architect, aannemer, lokale (gemeentelijke milieudienst) en regionale (SPW-DNF) overheden, Natagora.

<http://martinew.canalblog.com/archives/2018/12/27/36933268.html>

Tivoli (Brussel), 2019: intégration voorzien van bij de ontwerpfase.

Waterloo 2021:

- Nieuwe constructie
- Geïntegreerde neststenen (10)
- Communicatie (didactisch informatiebord, media)

Constructieve samenwerking tussen:
Infrabel, TUCRail en
Natagora (Waals-
Brabant +
gierzwaluwenwerkgroep
GTM)

Geïntegreerde nestkasten

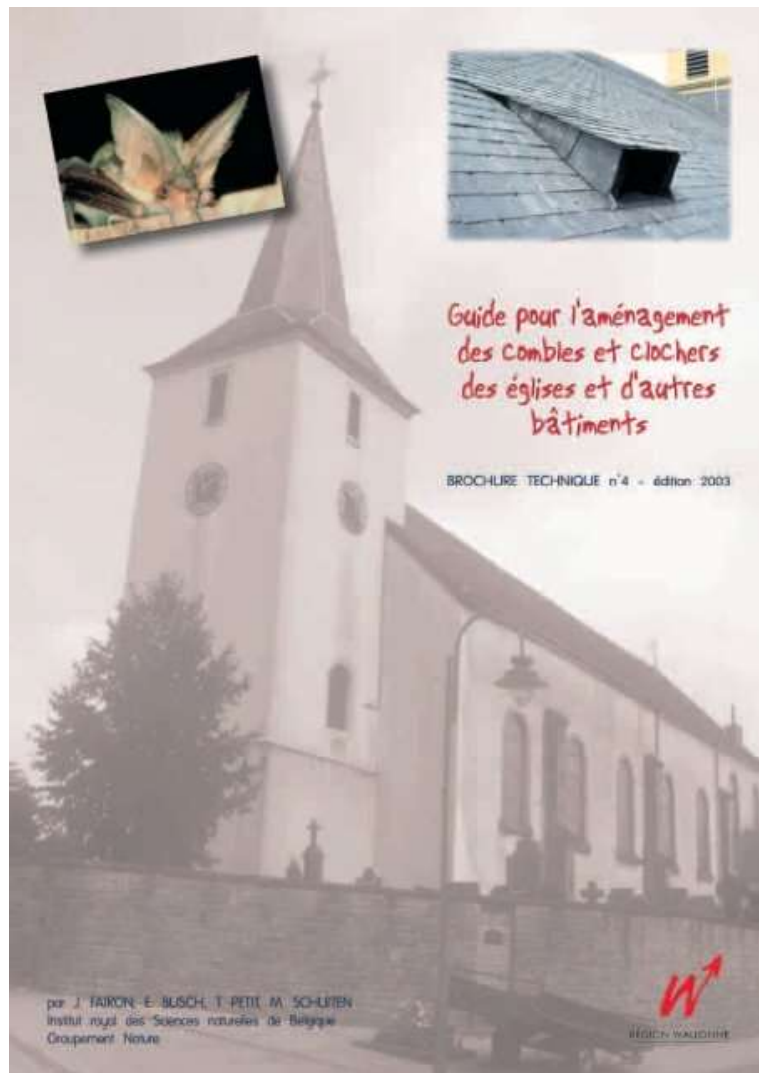
<http://martinew.canalblog.com/archives/2015/08/21/32514275.html>

© Johnny Reitan (NK)

Kerken:

gebouwen die traditioneel zeer populair zijn bij gierzwaluwen

*Brussel: aartsbisdom ZEER positief ingesteld!
(Verschillende projecten worden bestudeerd)*

Te downloaden via deze link:

http://environnement.wallonie.be/publi/dnf/combles_clochers_fr.pdf

“Britse traditie”: kerken gastvrij voor gierzwaluwen:

Action for Swifts

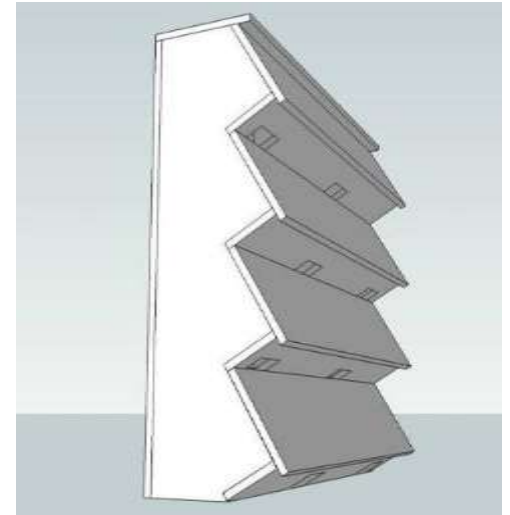
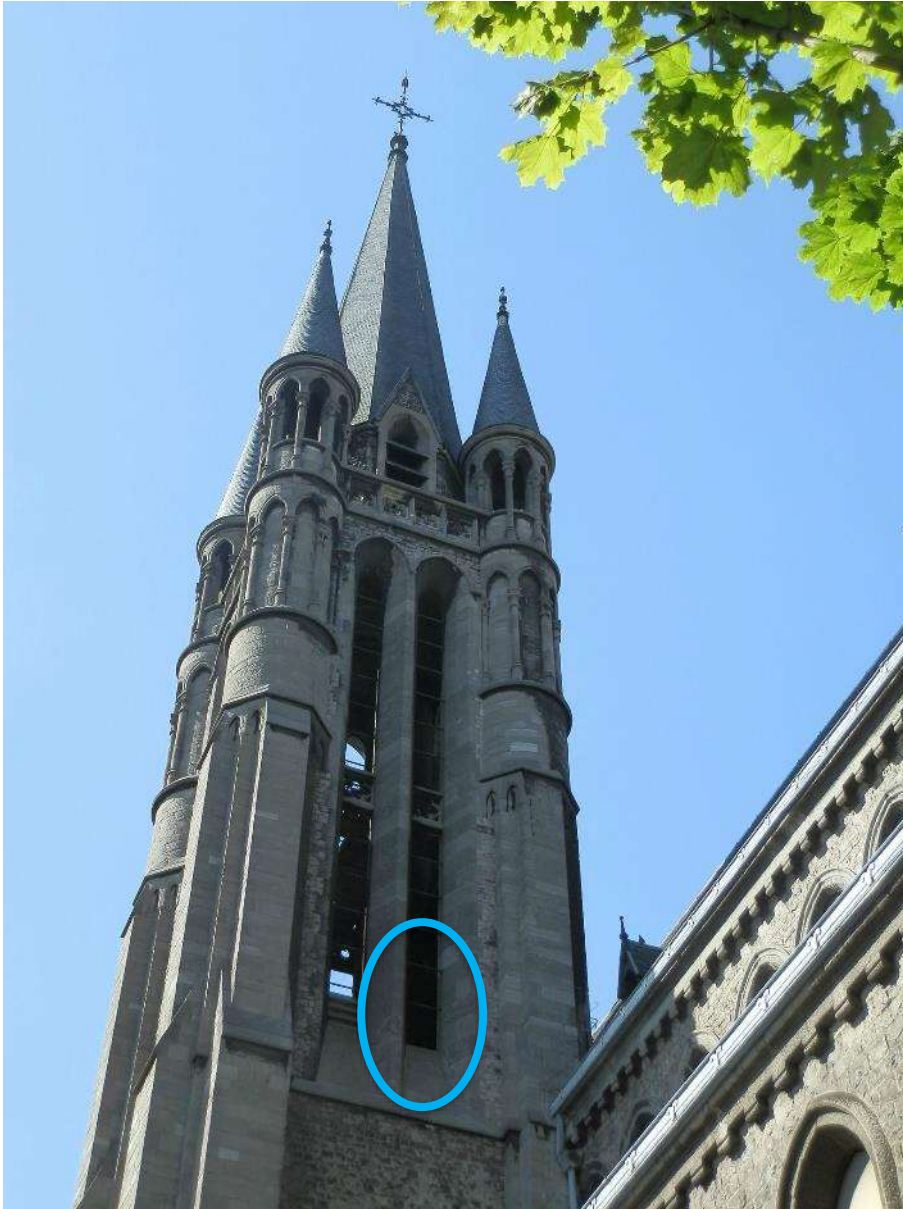

<http://actionforswifts.blogspot.com/search/label/churches>

- Integratie in een technisch lokaal
- In het kader van de EMAS-aanpak
- Communicatie via intranet
- Geïnspireerd door inrichtingen in kerken (zie voorgaande dia).

Brussel: “Valse galmgaten” geïntegreerd in de architectuur
(discreet)

Vaud (Zwitserland): discreet geplaatste, opgebouwde nestkasten rondom de klokkentoren.

Compenserende maatregelen

Afbraakwerken >> compensatie:
CHU Luik: Ste Rosalie (2020-2021)

1) Bezoek ter plaatse, DNF

2) Compenserende nestkasten in het aangrenzende gebouw... bewoond!

Oisquercq, 2020-2021

© M. Wauters

© Monuments Hainaut

- Beschermd gebouw
- Zware renovatie
- Behoud van holtes + nieuwe holtes
- Aangepaste planning van de werken
- Tijdelijke nestkasten (10/10!)

Louvain-la-Neuve: theater Jean Villar

(c) GT Martinetti/Sebastien Marcier

- Overlegcommissie > Compenserende neststenen voorzien... en zelfs meer!
- Aangepaste planning van de werken... maar corona...

- Tijdelijke compenserende nestkasten

Plaatsing van nestkasten

- Indien hoogwerker beschikbaar
- Indien buurtproject, gegroepeerd

(Proactieve of compenserende maatregelen)

Scholen = ook educatieve mogelijkheden

© M. Wauters

Enkele preciseringen en nuttige links

Lokapparaat

Verhoogt de kans dat gierzwaluwen zich sneller in de nestkasten zullen vestigen.

https://www.birdlife.ch/sites/default/files/documents/fiches_pratiques/MB_Mauersegler_anlocken_F_2013.pdf

Nestmateriaal

Hoe de nesten vinden?
Waar gierzwaluwen met hun kenmerkende
geluid in opgewonden zwermen rondcirkelen

Door met hun kenmerkende geluid herhaaldelijk en opgewonden langs te scheren, geven gierzwaluwen het signaal dat een punt in de gaten moet worden gehouden: “waarschijnlijk broedt hier al een paartje”. Hierdoor wordt de belangstelling gewekt van vogels op zoek naar een nestplaats.

© Lothar Schiffler - iskiographie.de

AIRLINES XVI-2 · Mauersegler „Banging“ · München–Neuhausen · 2016

© Lothar Schiffler

Tellingen

Martinet noir - *Apus apus* (Linnaeus, 1758)

Groupe taxonomique: Oiseaux Famille: Martinets (*Apodidae*) Genre: Apus Statut de conservation: Indigène, Exotique, Commune

Date	2017-06-26
Protocole	observation courante
Méthode de comptage	comptage précis
Sonnet	(voir) occupé(s)
Échappée de capture	Nan
Altération	certain
Lieu	Muhlenberg Sam-Jans-Sint-Jans-Muhlenberg - Schoorbeek [BR]
Tourisme	Toerist
Météo	Moyenne Sam-Jans-Sint-Jans-Muhlenberg
Images	Vlaamse Walvissen
Détails	statut de validation: approuvé Précision: 10 m

Photos

Tous occupés (Bel, Cal, Can't, Car't, Call, Call).

Validation

- Paramètres de validation

Options

- Modifier visibilité
- Modifier titre
- Ajouter photo
- Ajouter Observateur / Oris
- Modifier observation
- Suivre l'observation
- Ajouter un lien externe
- Check détermination
- Exporter vers un fichier
- Ajouter Liste d'observations

Réseaux sociaux

[Twitter](#)

[Facebook](#)

https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLScz-D0n4ycwNDVRb_aEMXf6qQLMuGALi3DsIGLQj90OYOjhVA/viewform

Nids de martinets

Formulaire d'encodage des nids de martinets (à destination du GT Martinets de Natagora)

*Obligatoire

encodagemartinets.natagora.be

Neststenen: verschillende modellen voor verschillende situaties

Ecosurv

Schnwegier

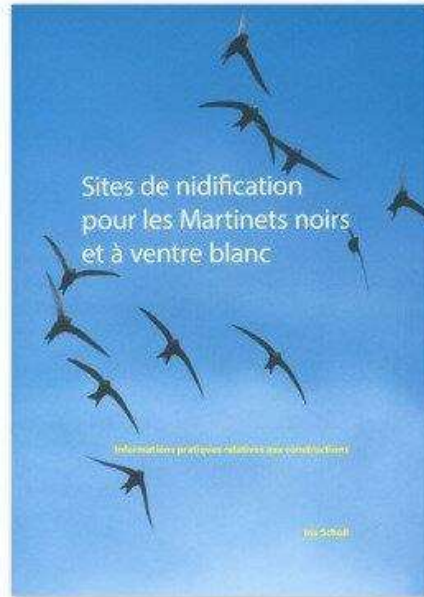
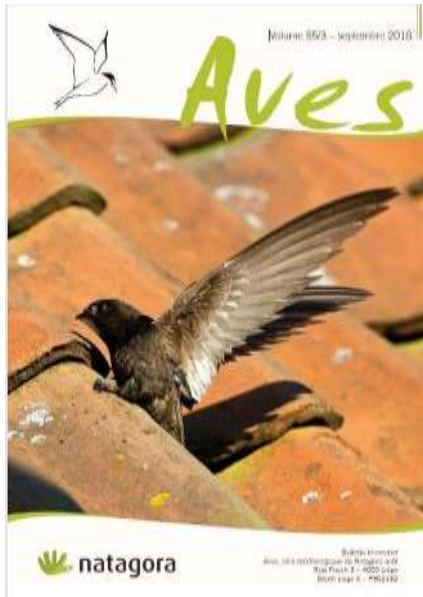

Vivara

Adressen: <http://martinew.canalblog.com/archives/2015/05/09/32026212.html>

Nuttige links

Lijst van nuttige links in verschillende talen
(boeken, pdf-documenten, artikels, ...)

<http://martinew.canalblog.com/archives/2016/05/10/33745241.html>

Vensters

Vue d'oiseau

L'évolution n'a pas préparés les oiseaux au danger des surfaces de verre. Trois phénomènes conduisent aux collisions avec les vitres.

Quelle est la cause des collisions ?

Il y a d'innombrables situations dans lesquelles les vitres qui permettent la vue sur l'environnement situé derrière, deviennent un problème pour les oiseaux. Les angles de maison en verre, les parois anti-bruit et coupe-vent, les passages entre deux bâtiments, les jardins d'hiver, etc. comptent parmi les pièges potentiels.

Dangers - transparence

Il est facilement compréhensible que les façades no-ll éblouissantes induisent les oiseaux en erreur. Les réflexions, même modérées, des fenêtres standards représentent déjà un danger, surtout si la pièce située derrière est sombre.

Dangers - réflexion

<https://vogelglas.vogelwarte.ch/fr/vue-d-oiseau/>

Les oiseaux, le verre et la lumière dans la construction
Door de Zwitserse vereniging Vogelwarte. Ook beschikbaar in het Duits.

https://vogelglas.vogelwarte.ch/assets/files/broschueren/Schmid_et_al_2012_Voegel_Glas%20und%20Licht%20franz.pdf

Besluiten

Win-win-samenwerking: eendracht maakt macht!

- Architecten en ingenieurs
(privébureaus/stedenbouwkundige diensten van gemeenten)
- Aannemers (bouw-/isolatie-/renovatiewerken)
- Beleidsverantwoordelijken
- Specialisten uit het verenigingsleven
- Gewone burgers
- Bedrijven

En nu?...

Perspectieven

- Gemeentelijke en gewestelijke procedures die deze praktijken systematiseren
- Opname van clauses in bestekken
- Subsidies

Natuurfacilitator, gemeenten Jette en St-Gillis,
Cellule Biodiversité dans le Bâti (Natagora),
gierzwaluwenwerkgroep, ...

*“What you do makes a difference,
and you have to decide what kind
of difference you want to make.”
(Dr. Jane Goodall)*

<https://www.natagora.be/agenda/journee-mondiale-des-martinets-bruxelles>

Bedankt voor jullie aandacht!

Voor meer info:

<http://martinew.canalblog.com>

www.natagora.be/martinets

<http://worldswiftday.org>